

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/162/162/98

PO WYBORACH SAMORZĄDOWYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LISTOPAD '98

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

-
- Większość osób deklarujących udział w wyborach samorządowych motywuje swoje uczestnictwo w nich przede wszystkim chęcią wyrażenia poparcia dla określonych osób kandydujących w ich okręgu wyborczym (63%). Niewiele mniej (59%) uważa także, że udział w wyborach był ich obywatelskim obowiązkiem. Tylko co czwarty (25%) wyborca deklaruje, że głosował dlatego, by dać wyraz poparciowi dla określonej partii politycznej.
 - Według deklaracji respondentów do najczęstszych przyczyn absencji wyborczej należały: brak zainteresowania polityką (33%), nieumiejętność zdecydowania, którego z kandydatów poprzeć (16%), przekonanie, że w ogóle nie ma odpowiedniego kandydata, na którego warto byłoby głosować (15%) lub po prostu nieznamość kandydatów (21%). Na wyborczą absencję wpływał także brak poczucia podmiotowości politycznej oraz przeświadczenie, że jednostkowy głos i tak nie będzie miał znaczenia dla wyniku wyborów (19%). Stosunkowo małe odsetki ankietowanych uzasadniały swoje nieuczestniczenie w głosowaniu dezorientacją co do przedmiotu wyborów, jak również stopniem komplikacji ordynacji wyborczej.
 - Znamość osób, które kandydowały w wyborach, zależała od wielkości miejsca zamieszkania badanych. Swoich kandydatów najlepiej znali mieszkańcy wsi, najbardziej anonimowi dla wyborców byli kandydaci z największych aglomeracji.
 - Im wyższy szczebel samorządu, tym częściej wybory miały charakter polityczny, tym silniejsza też była skłonność do kierowania się w swym wyborze sympatiami dla partii lub ugrupowań politycznych, w tym mniejszym stopniu na decyzje wyborców wpływały osoby kandydatów. Natomiast im niższy szczebel samorządu, tym większe znaczenie zyskiwała osoba kandydata, a nie popierająca go partia. Kierowanie się osobą kandydata, a nie jego przynależnością lub rekomendacją partyjną widać szczególnie w przypadku wyborów do rady miasta lub gminy. Na stopień upolitycznienia wyborów poważny wpływ miała również wielkość miejsca zamieszkania badanych. Mieszkańcy największych miast głosując kierowali się raczej rekomendacjami partyjnymi kandydatów, natomiast mieszkańcy wsi i miasteczek wybierali przede wszystkim osoby, a nie partie, które je wystawiały.

Zainteresowanie Polaków tegorocznymi wyborami samorządowymi i frekwencja w nich były przedmiotem rozmaitych spekulacji i obaw. Okres powyborczy umożliwia weryfikację tych przewidywań, pozwala także na ich przeanalizowanie i podsumowanie. W jednym z ostatnich sondaży¹ zapytaliśmy Polaków o motywy ich wyborczych decyzji. Interesowała nas także struktura i charakter dokonywanych przez nich wyborów.

Zarówno przed wyborami, jak i bezpośrednio po nich, ale przed ogłoszeniem oficjalnych rezultatów, wielu komentatorów - sugerując się zapewne wynikami dotychczasowych wyborów samorządowych i relatywnie dużą absencją w ostatnich wyborach parlamentarnych - wyrażało opinię o niskiej frekwencji i małym zainteresowaniu tymi wyborami. Tymczasem wbrew pojawiającym się komentarzom, a zgodnie z publikowanymi wcześniej przez nas danymi o chęci udziału w wyborach², frekwencja w głosowaniu 11 października okazała się rekordowo wysoka jak na wybory samorządowe - najwyższa w ich najnowszej historii i tylko nieco niższa niż w ubiegłorocznych wyborach parlamentarnych. Można powiedzieć, że ujawniony przed wyborami wysoki poziom społecznego zainteresowania, znacznie wyższy niż przed czterema laty, okazał się decydujący dla frekwencji wyborczej.

KTO NIE POSZEDŁ NA WYBORY?

Z deklaracji ankietowanych wynika, że w tegorocznych wyborach - tradycyjnie już - uczestniczyło mniej kobiet niż mężczyzn. Podobnie jak dotychczas, absencji wyborczej sprzyjał młodszy wiek. Ze swego prawa wyborczego, według własnych deklaracji,

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (101) zrealizowano w dniach 15-20 października '98 na 1094-osobowej reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Por. komunikat CBOS „Polacy o wyborach samorządowych”, październik '98.

stosunkowo najczęściej nie skorzystali bierni zawodowo: bezrobotni, gospodynie domowe, uczniowie i studenci, a spośród aktywnych zawodowo - pracownicy fizyczno-umysłowi i robotnicy. Z kolei do głosujących najczęściej zaliczały się grupy z reguły bardziej aktywne politycznie: kadra kierownicza i inteligencja, pracownicy umysłowi niższego szczebla oraz osoby prowadzące działalność gospodarczą na własny rachunek. Wybory samorządowe cieszyły się także stosunkowo dużym zainteresowaniem rolników.

Opierając się na deklaracjach badanych można stwierdzić, że frekwencja wyborcza była dość silnie zróżnicowana ze względu na wielkość miejscowości, w której mieszkają ankietowani. Inaczej niż w wyborach parlamentarnych - udziałowi w wyborach samorządowych wyraźnie sprzyjało zamieszkiwanie w małych miejscowościach. W głosowaniu stosunkowo najliczniej uczestniczyli mieszkańcy wsi, a zwłaszcza małych miast - do 20 tys. ludności. Relatywnie najrzadziej do lokali wyborczych wybrali się mieszkańcy dużych miast - od 101 do 500 tys. ludności.

MOTYWACJE UDZIAŁU W WYBORACH I PRZYCZYNY ABSENCJI WYBORCZEJ

Blisko dwie trzecie (63%) osób deklarujących uczestnictwo w wyborach samorządowych motywowało swój udział przede wszystkim chęcią poparcia określonych osób kandydujących w ich okręgu wyborczym. Niewiele mniej (59%) respondentów uznało, że udział w wyborach był ich obywatelskim obowiązkiem. Znacznie mniej osób, co poniekąd zrozumiałe, uzasadniało swoje uczestnictwo w wyborach *stricte* politycznie - chęcią wsparcia kandydatów popieranej przez siebie partii. Był to jeden z głównych powodów wzięcia udziału w wyborach dla co czwartego ich uczestnika. Dalsze 7% głosujących przyznało, że do urn udało się między innymi dlatego, by utrudnić zwycięstwo nie akceptowanej lub konkurencyjnej partii. Również 7% respondentów skłoniły do wzięcia udziału w wyborach przede wszystkim względy natury osobistej - chęć udzielenia poparcia komuś z rodziny, znajomych.

		CBOS
Dlaczego przede wszystkim wziął(ęła) Pan(i) udział w tych wyborach? Proszę wybrać nie więcej niż dwie odpowiedzi.		N=646
Chciał(a)m, żeby do władz samorządowych weszli ludzie, których popieram		63%
Uważam, że jako obywatel(ka) tego kraju powinienem (powinnam) brać udział w wyborach		59%
Chciał(a)m poprzeć kandydatów partii, z którą sympatyzuję		25%
Z przyzwyczajenia - zawsze chodzę na wybory		14%
Chciał(a)m zmniejszyć sukces nie lubianej przeze mnie partii		7%
W wyborach kandydował ktoś z rodziny, znajomych		7%
Namówił mnie ktoś z rodziny, znajomych		5%
Inny powód		3%
Trudno powiedzieć		1%

Z kolei najczęstszą przyczyną absencji wyborczej, według deklaracji respondentów, był brak zainteresowania polityką - co trzecia osoba nie biorąca udziału w głosowaniu właśnie tym motywowała swoją nieobecność w lokalu wyborczym. Powodem nieuczestniczenia w wyborach były także: nieumiejętność zdecydowania, którego z kandydatów poprzeć (16%), przekonanie, że w ogóle nie ma odpowiedniego kandydata, na którego warto byłoby głosować (15%) lub po prostu brak znajomości kandydatów (21%). Na wyborczą absencję wpływał także brak poczucia podmiotowości politycznej i przeświadczenie, że jednostkowy głos i tak nie będzie miał znaczenia dla wyniku wyborów (19%). Spora część nie głosujących (17%) swoją nieobecność przy urnie uzasadniała brakiem czasu bądź zajęciami, które uniemożliwiły im udział w wyborach. Stosunkowo małe odsetki ankietowanych motywowały nieuczestniczenie w głosowaniu dezorientacją co do przedmiotu wyborów, jak i stopniem skomplikowania ordynacji wyborczej.

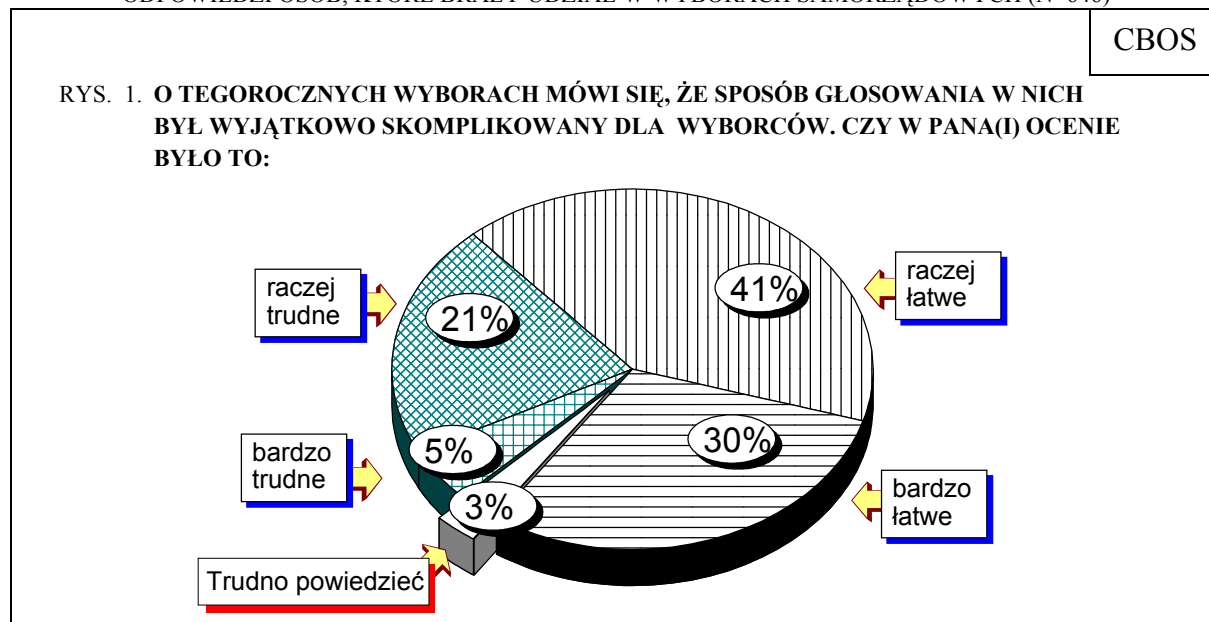
		CBOS
Dlaczego nie wziął(ęła) Pan(i) udziału w tych wyborach? Proszę wybrać nie więcej niż trzy odpowiedzi.		N=448
W ogóle nie interesuję się polityką		33%
Nie znał(a)m kandydatów startujących w tych wyborach		21%
Ponieważ uznał(a)m, że mój głos i tak nie będzie miał znaczenia dla wyniku wyborów		19%
Nie miał(a)m czasu, musiało(a)m załatwić inne ważne sprawy w tym czasie, byłem(a)m poza miejscem zamieszkania		17%
Nie mogłem(a)m się zdecydować, na kogo głosować		16%
Nie było odpowiednich kandydatów startujących w tych wyborach		15%
Ponieważ te wybory w gruncie rzeczy są mało ważne; to, kto wygra, praktycznie nie ma większego znaczenia		13%
Byłem(a)m chory(a), jestem niepełnosprawny(a)		13%
Nie odpowiadało mi, że kampania wyborcza była zdominowana przez politykę, a zbyt mało mówiono o sprawach lokalnych		12%
Mam dość wyborów, ciągle są jakieś wybory		8%
Nie mogłem(a)m się zorientować, czego dotyczą te wybory, na jakie władze miał(a)bym głosować		6%
Sposób głosowania był zbyt skomplikowany, obawiał(a)m się, że sobie nie poradzę podczas głosowania		5%
Nie wiedział(a)m, że są takie wybory		1%
Inne powody		15%
Trudno powiedzieć		3%

CZY WYBORY BYŁY TRUDNE DLA WYBORCÓW?

Jednym z powodów przewidywanej niskiej frekwencji miał być - zdaniem komentatorów - znaczny stopień komplikacji wyborów oraz mało czytelna dla zwykłego obywatela ordynacja wyborcza. Zarówno skomplikowana procedura głosowania (wybory do rad gminy w zależności od wielkości miejscowości proporcjonalne lub większościowe, duża liczba kart itp.), jak i ilość szczebli, do których trzeba było wybierać, mogły zniechęcić do udziału w wyborach.

Ze wskazań ankietowanych wynika, że stopień skomplikowania wyborów w stosunkowo niewielkiej mierze przesądził o absencji wyborczej, a przynajmniej nie był decydujący dla osób nieobecnych na wyborach. Większość respondentów, którzy nie wzięli w nich udziału, jako przyczyny absencji podawała inne powody, w ich przekonaniu bardziej istotne. Mimo to dla części wyborców sama procedura głosowania wiązała się jednak chyba ze znacznym dyskomfortem. Ponad jedna czwarta uczestników wyborów przyznała, że miała kłopoty ze sposobem głosowania, choć tylko dla 5% był on zdecydowanie zbyt trudny. Należy jednak zastrzec, że w sondażach ludzie na ogół niechętnie przyznają się do własnej niewiedzy czy niekompetencji, stąd też odsetek ten może być zaniżony.

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE BRAŁY UDZIAŁ W WYBORACH SAMORZĄDOWYCH (N=646)

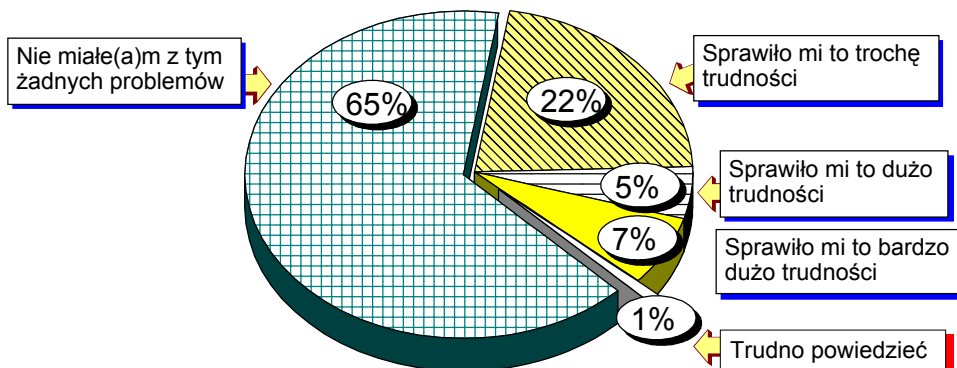

Mimo że w tym roku wyborcy musieli zdecydować o swych preferencjach co do kandydatów do kilku szczebli samorządu, większość uczestników wyborów twierdzi, że nie miała najmniejszych problemów z podjęciem decyzji, na których kandydatów oddać swój głos. Więcej niż co piątemu wyborcy sprawiło to pewne trudności, na ogół jednak raczej niewielkie. Poważny kłopot z podjęciem decyzji miał co ósmy wyborca.

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE BRAŁY UDZIAŁ W WYBORACH SAMORZĄDOWYCH (N=646)

CBOS

RYS. 2. CZY, OGÓLNIIE RZECZ BIORĄC, ŁATWO CZY TEŻ TRUDNO BYŁO PANU(I) ZDECYDOWAĆ SIĘ, NA KOGO, NA JAKICH KANDYDATÓW GŁOSOWAĆ W TYCH WYBORACH?

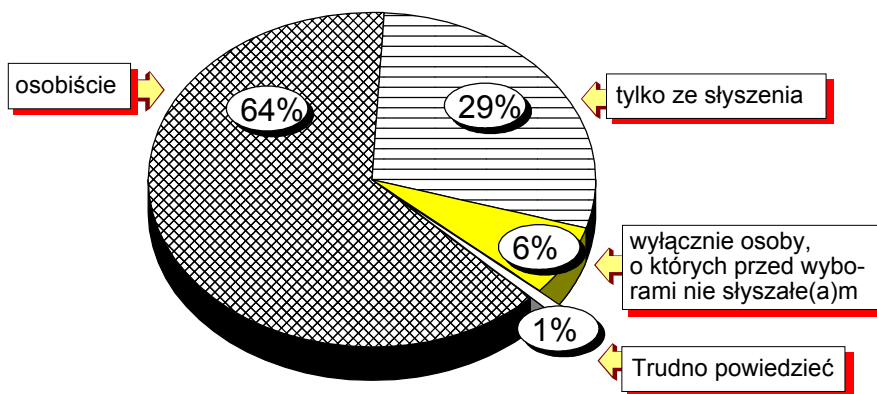
ZNAJOMOŚĆ KANDYDATÓW

Dla większości wyborców wybory samorządowe - przynajmniej jeśli chodzi o ich najniższy szczebel - nie były głosowaniem na osoby anonimowe czy znane jedynie z kampanii wyborczej lub ulotek. Niemal dwie trzecie uczestników wyborów stwierdziło, że wśród kandydatów do rady ich miasta czy gminy znajdowały się osoby znane im osobiście. Ponad jedna czwarta знаła niektórych kandydatów przynajmniej ze słyszenia. Co szesnasty wyborca dokonywał wyboru spośród osób, których w ogóle nie znał.

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE BRAŁY UDZIAŁ W WYBORACH SAMORZĄDOWYCH (N=646)

CBOS

RYS. 3. CZY WŚRÓD OSÓB, KTÓRE KANDYDOWAŁY W WYBORACH DO RADY PANA(I) MIASTA/GMINY, BYŁY OSOBY ZNANE PANU(I):

Osobista znajomość kandydatów wyraźnie ułatwiała podjęcie decyzji wyborczej, a tym samym głosowanie. Wyborcy znający osobiście kandydatów do najniższego szczebla samorządu mieli dużo większą łatwość dokonania wyboru w odniesieniu do całego głosowania. Zależność ta pośrednio świadczy także, jak się wydaje, o dużym stopniu utożsamiania przez badanych głosowania 11 października z wyborami swych przedstawicieli do najniższego i najbliższego obywatelowi szczebla władz lokalnych.

Tabela 1

w procentach

Czy wśród osób, które kandydowały w wyborach do rady Pana(i) miasta/gminy, były osoby znane Panu(i):	Czy, ogólnie rzecz biorąc, łatwo czy też trudno było Panu(i) zdecydować się, na kogo, na jakich kandydatów głosować w tych wyborach?		
	Nie miało(a)m z tym żadnych trudności	Sprawiło mi to trochę trudności	Sprawiło mi to dużo i bardzo dużo trudności
- osobiście	72	50	50
- tylko ze słyszenia	22	42	40
- wyłącznie osoby, o których przed wyborami nie słyszałem(a)m	6	7	9
Trudno powiedzieć	0	1	1
	100	100	100

Co oczywiste, możliwość osobistego kontaktu z kandydatem jest tym większa, im mniejsza miejscowość, w której się mieszka. Swoich kandydatów dużo lepiej znali mieszkańcy wsi czy małych miast, stosunkowo najgorzej zaś mieszkańcy największych aglomeracji.

Tabela 2

w procentach

Czy wśród osób, które kandydowały w wyborach do rady Pana(i) miasta/gminy, były osoby znane Panu(i):	Miejsce zamieszkania				
	Wieś	Miasto			
		do 20 tys. ludności	od 21 do 100 tys. ludności	od 101 do 500 tys. ludności	501 tys. i więcej ludności
- osobiście	81	74	60	46	31
- tylko ze słyszenia	15	24	31	43	54
- wyłącznie osoby, o których przed wyborami nie słyszałem(a)m	3	2	8	10	15

Pominięto „trudno powiedzieć”.

Wyborcy znający osobiście któregoś z kandydatów mieli również większe poczucie swobody wyboru. Aż trzy czwarte wyborców głosujących na kandydatów różnych komitetów wyborczych do poszczególnych szczebli samorządu to osoby znające osobiście któregoś z nich.

Tabela 3

w procentach

Czy wśród osób, które kandydowały w wyborach do rady Pana(i) miasta/gminy, były osoby znane Panu(i):	W tegorocznych wyborach samorządowych wyborcy głosowali na kandydatów do kilku szczebli władz samorządowych [...]. Czy do wszystkich szczebli samorządu, które Pan(i) wybierał(a), głosował(a) Pan(i):	
	na kandydatów tego samego komitetu wyborczego	na kandydatów różnych komitetów wyborczych
- osobiście	55	75
- tylko ze słyszenia	34	22
- wyłącznie osoby, o których przed wyborami nie słyszałem(a)	11	2
Trudno powiedzieć	0	1
	100	100

Interesujące byłoby stwierdzenie, jakie ugrupowania okazały się najsilniejsze w tzw. terenie, czyli kandydaci którego z ugrupowań byli najlepiej znani wyborcom. Niestety, wielość komitetów wyborczych, odmienne układy koalicyjne w różnych miejscach Polski oraz obecność poszczególnych partii w różnie określanych lokalnych komitetach uniemożliwia zbadanie tych zależności na próbie ogólnopolskiej. W tym względzie dysponujemy jedynie danymi dotyczącymi grupy osób głosujących w wyborach do wszystkich szczebli samorządu wyłącznie na kandydatów tego samego komitetu wyborczego. Mimo zawężonego zakresu analiz wyniki te, jak się wydaje, dobrze oddają charakter i kierunek tych różnicowań. Wyborcy najczęściej znali kandydatów Przymierza Społecznego, czyli, jak można sądzić, przede wszystkim PSL - aż 82% tej grupy głosujących na PS znało osobiście kandydatów do władz swego miasta czy gminy. Wśród wyborców pozostałych partii przeciętnie nieco ponad połowa znała kandydatów (lub kandydata), na których oddała swój głos. Natomiast stosunkowo najmniej znane były osoby rekomendowane przez Unię Wolności, więcej niż co piąty wyborca tego ugrupowania oddał swój głos na kandydata, o którym nie słyszał przed wyborami.

Tabela 4

N=329

w procentach

Czy wśród osób, które kandydowały w wyborach do rady Pana(i) miasta/gminy, były osoby znane Panu(i)*:	Głosujący w wyborach do wszystkich szczebli wyłącznie na kandydatów:			
	SLD	AWS	UW	Przymierza Społecznego
- osobiście	52	54	58	82
- tylko ze słyszenia	35	36	21	12
- wyłącznie osoby, o których przed wyborami nie słyszałem(a)m	14	9	21	7

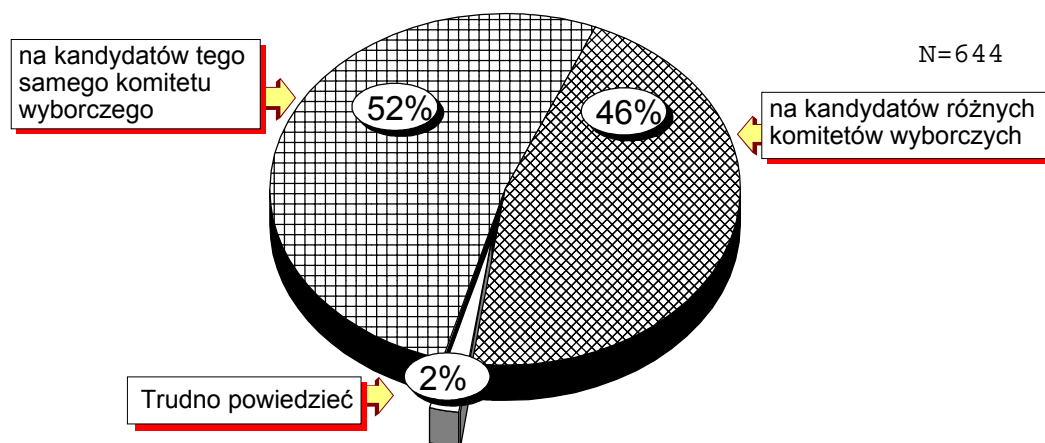
* Pominięto „trudno powiedzieć”.

CZY WYBORY BYŁY SPOLITYZOWANE?

Podczas dyskusji na temat wyników wyborów samorządowych wiele mówiło się o stopniu upolitycznienia tych wyborów i o tym, czy to dobrze czy też źle dla rozwoju polskiej demokracji, że kandydaci partii politycznych, a nie np. bezpartyjni lokalni liderzy mają tak duże znaczenie w samorządach.

Pierwszym wyznacznikiem spolityzowania wyborów jest to, czy wyborcy - niezależnie od szczebla - kierowali się tą samą logiką wyborczą i głosowali na kandydatów tego samego komitetu wyborczego, czy też indywidualizowali swój wybór głosując w zależności od szczebla na reprezentantów różnych komitetów wyborczych. W skali całego kraju ponad połowa wyborców, jak sama twierdzi, oddała głos na kandydatów tego samego komitetu wyborczego, natomiast niespełna połowa - w zależności od szczebla wyborów - poparła kandydatów różnych komitetów wyborczych.

RYS. 4 W TEGOROCZNYCH WYBORACH SAMORZĄDOWYCH WYBORCY GŁOSOWALI NA KANDYDATÓW DO KILKU SZCZEBLI WŁADZ SAMORZĄDOWYCH M.IN.: RADY MIASTA/GMINY, RADY POWIATU ORAZ SEJMIKU WOJEWÓDZKIEGO. CZY DO WSZYSTKICH SZCZEBLI SAMORZĄDU, KTÓRE PAN(I) WYBIERAŁ(A), GŁOSOWAŁ(A) PAN(I) NA KANDYDATÓW TEGO SAMEGO KOMITETU WYBORCZEGO CZY TEŻ POPARŁ(A) PAN(I) KANDYDATÓW RÓŻNYCH KOMITETÓW WYBORCZYCH? DO WSZYSTKICH SZCZEBLI SAMORZĄDU GŁOSOWAŁE(A)M:

Zachowania i decyzje wyborców również i w tym względzie okazują się silnie zróżnicowane ze względu na wielkość i charakter okręgu wyborczego, zdeterminowane wielkością miejscowości, w której się mieszka. Na ten sam komitet wyborczy, a więc *de facto* kandydatów któregoś z ugrupowań czy ogólnopolskich koalicji, głosowali przede wszystkim mieszkańcy dużych miast i największych aglomeracji. Blisko trzy czwarte spośród nich (odpowiednio: 73% i 72%) we wszystkich głosowaniach poparło kandydatów tego samego komitetu. Natomiast wyborcy mieszkający na wsi, a w jeszcze większym stopniu w najmniejszych miastach kierując się - jak można sądzić - lepszą znajomością poszczególnych kandydatów różnicowali swoje decyzje. Wśród mieszkańców wsi i miasteczek (do 20 tys. ludności) osoby głosujące w wyborach do wszystkich szczebli samorządu na kandydatów tego samego komitetu stanowili mniejszość (odpowiednio: 44% i 37%).

Mniejszą rolę w tym względzie odegrały sympatie partyjne. Wprawdzie osoby deklarujące się jako zwolennicy któregoś z głównych ugrupowań politycznych (gotowi poprzeć je w ewentualnych wyborach parlamentarnych) częściej niż inni biorący udział w wyborach samorządowych głosowali tylko na kandydatów komitetu danej partii. Zróżnicowania te nie są jednak równie silne jak różnice w zachowaniach wyborczych,

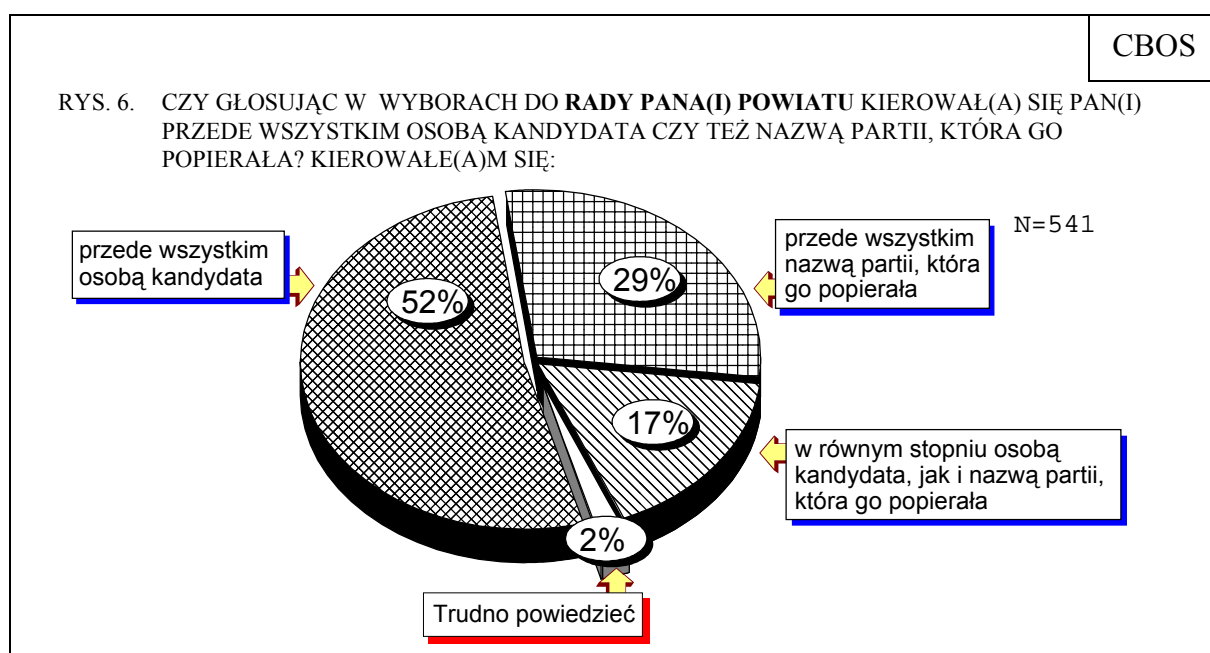
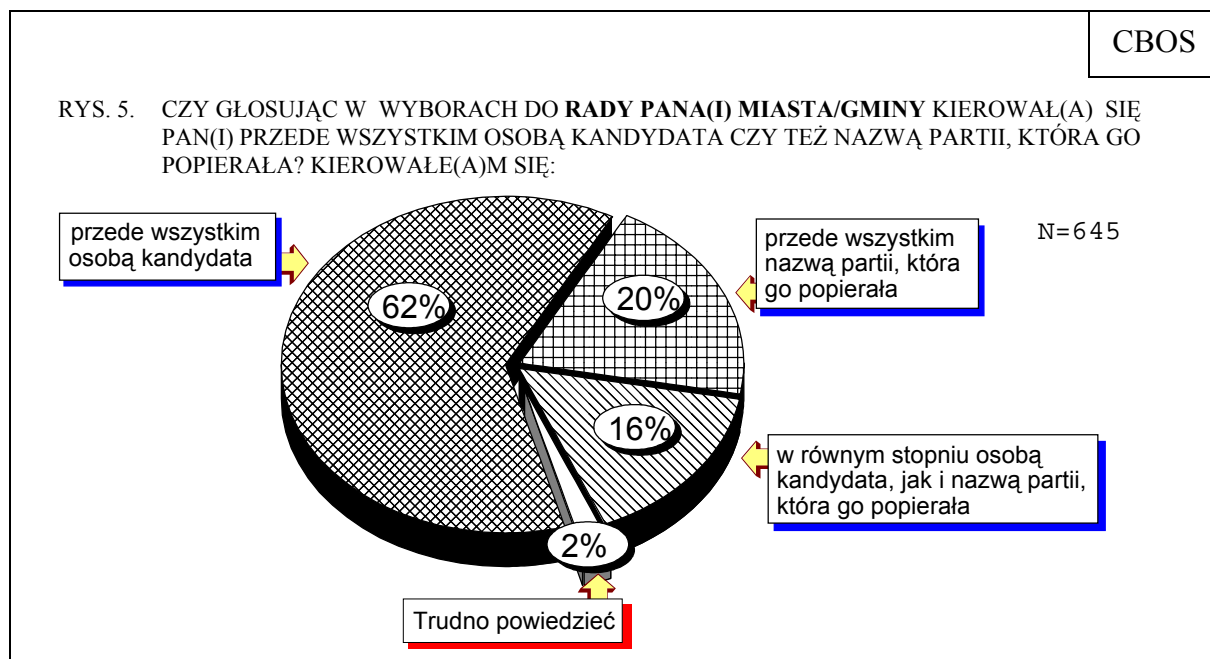
wynikające z wielkości zamieszkiwanej miejscowości. Tylko w przypadku ponad połowy wyborców o wyrobionych sympatiach politycznych głosowanie w tych wyborach miało „partyjny” charakter i sprowadzało się do oddania głosu na kandydatów tej samej partii lub koalicji. Dla ponad dwóch piątych ważniejsze niż sympatie partyjne okazały się inne względy. Trzeba jednak zastrzec, że taka struktura decyzji wyborczych w części przypadków mogła mieć również wymuszony charakter i bardziej prozaiczne przyczyny - część zwolenników poszczególnych ugrupowań mogła nie mieć sposobności do tego, by dać wyraz swym sympatiom politycznym w wyborach do wszystkich szczebli, np. z racji braku jej kandydatów w ich okręgu wyborczym.

Większość głosujących na kandydatów jednego komitetu wyborczego to wyborcy dwóch zwycięskich ugrupowań - AWS i SLD. Równoliczne grupy wśród głosujących tak samo w wyborach do wszystkich szczebli stanowili wyborcy Przymierza Społecznego i UW. Odnosząc te deklaracje do wyniku wyborów można stwierdzić, że przewaga PS nad UW, widoczna zwłaszcza na poziomie gminy i powiatu ziemskiego, ma swe źródło nie tyle w większej mobilizacji sympatyków ugrupowań tworzących tę koalicję (czyli jest pochodną rozmiarów społecznego poparcia dla tych partii), ile raczej w sile struktur lokalnych PS, w tym przede wszystkim wchodzącego w jego skład PSL. Arytmetyka wyborcza potwierdza banalny fakt, że w tego rodzaju wyborach najważniejsze znaczenie ma obecność partii w terenie, czyli istnienie jej lokalnych struktur i działaczy potrafiących w odpowiednim momencie zmobilizować odpowiednią liczbę „swoich” kandydatów.

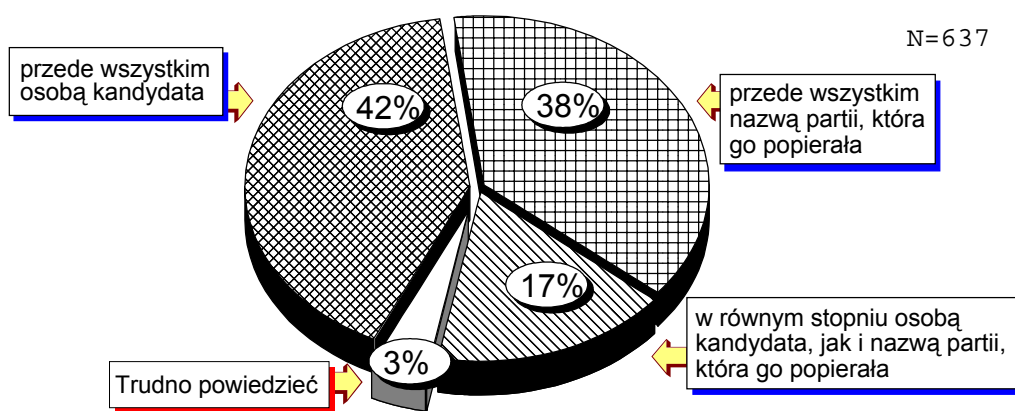
Im wyższy był szczebel samorządu, tym częstsze głosowanie według sympatii politycznych - silniejsza skłonność do kierowania się w swym wyborze sympatiami dla partii lub ugrupowań, a tym mniejszy wpływ na decyzje wyborców miały konkretne osoby kandydatów. Natomiast im niższy szczebel, tym większe znaczenie zyskiwał kandydat, a nie popierająca go partia.

Według własnych deklaracji, niemal dwie trzecie (62%) uczestników wyborów głosując do rady swego miasta czy gminy kierowało się głównie osobami kandydatów. Należy zaznaczyć, że na tym wyniku w pewnej mierze zaciążył także fakt, że w części gmin wybory miały charakter większościowy, a część okręgów była jednomandatowa. Również na

poziomie powiatów wyraźnie większe znaczenie dla wyborców mieli poszczególni kandydaci, a nie rekomendujące ich partie. Ponad połowa wyborców deklaruje, że głosując w wyborach do rady powiatu kierowała się osobą kandydata. Natomiast w wyborach do władz sejmików wojewódzkich ukierunkowanie na osobę było równie częste jak na nazwę partii, która popierała danego kandydata. Można zatem powiedzieć, że im wyższy szczebel samorządu, tym częściej wybory miały charakter polityczny.

RYS. 7. CZY GŁOSUJĄC W WYBORACH DO SEJMIKU WOJEWÓDZKIEGO KIEROWAŁ(A) SIĘ PAN(I) PRZED E WSZYSTKIM OSOBĄ KANDYDATA CZY TEŻ NAZWĄ PARTII, KTÓRA GO POPIERAŁA? KIEROWAŁE(A)M SIĘ:

Dla decyzji wyborców kluczowym aspektem wydaje się przede wszystkim znajomość samych kandydatów związana z wielkością miejsca zamieszkania. Na poziomie gmin aż trzy czwarte wyborców mieszkających na wsi i w najmniejszych miastach głosowało kierując się osobą kandydata, a nie jego rekomendacją partyjną. Natomiast wśród wyborców z największych aglomeracji już na tym najniższym szczeblu samorządu poparcie partyjne miało takie samo znaczenie jak osoba kandydata. Od szczebla powiatów w dużych i największych miastach (powyżej 100 tys. ludności) wyborcy kierowali się głównie przynależnością partyjną kandydatów. Blisko połowa mieszkańców największych aglomeracji w wyborach do rad powiatów i sejmików wojewódzkich kierowała się wyłącznie tym kryterium, podczas gdy nawet na tym szczeblu samorządu mieszkańcy wsi kierowali się przede wszystkim osobą kandydata. Można zatem powiedzieć, że im większy poziom anonimowości społeczności lokalnych i im większa anonimowość samych kandydatów, tym większa skłonność wyborców do głosowania według sympatii partyjnych. Jest to fakt dość oczywisty i dobrze znany nie tylko z wyborów natury politycznej - jeśli nie mamy wystarczającej wiedzy na jakiś temat, to podejmując decyzję kierujemy się zasadą kolejnych przybliżeń. W naszym przypadku nie znając bezpośrednio osoby kandydata głosując decydujemy się uznać autorytet ludzi (ugrupowania, partii), którzy go popierają.

Z deklaracji badanych wynika, że polityczną orientację w tych wyborach zdradzał w sumie tylko niespełna co trzeci ich uczestnik (32%) - podejmując decyzję, na kogo oddać swój głos, we wszystkich głosowaniach kierował się nazwą partii lub ugrupowania. Tylko dla 17% ogółu wyborców sympatie partyjne były jedynym i wyłącznym kryterium podejmowanych decyzji wyborczych.

W jakim stopniu sympatie partyjne (w „czystej” postaci) przysporzyły głosów poszczególnym ugrupowaniom, a w jakiej mierze uzyskane przez nie mandaty są głosami na konkretne osoby startujące z ich list? By odpowiedzieć na to pytanie, wyselekcjonowaliśmy spośród wyborców dwie podgrupy: osoby deklarujące kierowanie się wyłącznie nazwą partii w wyborach zarówno do rad miasta/gminy, powiatu, jak i sejmiku wojewódzkiego oraz - dla porównania - badanych deklarujących głosowanie na konkretnych kandydatów. W tabeli przedstawiliśmy udział tych dwóch wyróżnionych kategorii wyborców wśród osób, które można by uznać za najwierniejszych zwolenników poszczególnych ugrupowań - tych, którzy głosując w wyborach do wszystkich szczebli samorządu poparli wyłącznie ich kandydatów.

Tabela 5

w procentach

Badani:	Głosujący w wyborach do wszystkich szczebli wyłącznie na kandydatów:			
	SLD	AWS	UW	Przymierza Społecznego
- kierujący się w wyborach wyłącznie nazwą partii czy ugrupowania	28	36	43	0
- kierujący się wyłącznie nazwiskami kandydatów	30	24	25	74
- stosujący różne kryteria w zależności od szczebla wyborów	42	40	33	26

Kandydaci Unii Wolności w największym stopniu zawdzięczają swój wybór rekomendacji partyjnej ich ugrupowania, ale prawdopodobnie oznacza to również, że najczęściej byli oni kandydatami anonimowymi, mało znanymi wyborcom. (Głosując na nich wyborcy partii Leszka Balcerowicza w największym stopniu, w porównaniu ze zwolennikami innych ugrupowań, dokonywali aktu „zawierzenia” popieranej przez siebie partii.)

Wśród zwycięzców wyborów samorządowych sympatie polityczne i mobilizacja potencjalnego elektoratu wokół ugrupowania odegrały nieco większą rolę w przypadku kandydatów AWS niż SLD. Poparcie dla kandydatów UW, jak i AWS w mniejszym stopniu niż w przypadku wyborców SLD bazowało na znajomości i popularności osób kandydujących z ich list. Natomiast Przymierze Społeczne w największym stopniu zawdzięcza swój wynik wyborczy kandydatom, a nie rekomendującym je partiom. Niezależnie od szczebla wyborów, aż trzy czwarte głosujących na listy PS stanowili wyborcy, dla których najsilniejszym magnesem były nazwiska reprezentujących je kandydatów.

Wysoką frekwencję wyborczą zwykle interpretuje się jako wskaźnik znacznej społecznej legitymizacji systemu politycznego. W tym kontekście można mówić o wysokim poparciu, jakim cieszą się władze szczebla gminnego. Wielu wyborców właśnie w najmniejszych miejscowościach uznało, że ich udział w wyborach ma sens, a oddając głos mogą przyczynić się do lepszego funkcjonowania władz w swoim najbliższym otoczeniu. Warto jednak podkreślić, że tegoroczne wybory nie były typowymi wyborami do władz lokalnych, poprzedzała je bowiem przyjęta przez Sejm ustawa o nowym podziale administracyjnym kraju. Można przypuszczać, że prowadzone przez kilka miesięcy przed wyborami dyskusje i przetargi polityczne w dużej mierze wpłynęły na tę wysoką frekwencję. Nie dość, że tak długo przyciągały uwagę opinii publicznej wzmacniając poczucie znaczenia tego rodzaju wyborów, to jednocześnie w wielu wypadkach problemy z nimi związane stały się przedmiotem bezpośrednich przeżyć społeczności lokalnych angażując emocje wielu obywateli, na co dzień niespecjalnie zainteresowanych polityką. Dzięki temu tegoroczne wybory poprzedzone były niejako długotrwałym preludium politycznym przygotowującym do udziału w wyborach, a stanowiącym formę bardzo rozciągniętej w czasie kampanii wyborczej.

W wymiarze politycznym tegoroczne wybory samorządowe miały dość przejrzysty charakter. Im wyższy szczebel władz samorządowych, które wybieraliśmy, tym silniejsza była skłonność do kierowania się w swym wyborze sympatiami dla partii lub ugrupowań politycznych, a tym mniejszy wpływ na decyzje wyborców miały osoby kandydatów. Również wielkość miejsca zamieszkania miała duży wpływ na stopień upolitycznienia wyborów. Mieszkańcy największych miast podejmowali decyzje wyborcze kierując się raczej rekomendacjami partyjnymi kandydatów, natomiast mieszkańcy wsi i najmniejszych miast wybierali przede wszystkim osoby, a nie partie, które je wystawiały.

Opracował
Krzysztof PANKOWSKI

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Rozmawiając z ludźmi dowiadujemy się, że z różnych powodów wielu z nich nie wzięło udziału w ostatnich wyborach samorządowych. A czy Pan(i) brał(a) udział w wyborach samorządowych 11 października?
(%)

	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	59	41	1094
Płeć			
Mężczyźni	63	37	519
Kobiety	56	44	575
Wiek			
18-24 lat	45	55	156
25-34	51	49	193
35-44	61	39	238
45-54	67	33	176
55-64	71	29	146
65 lat i więcej	60	40	185
Miejsce zamieszkania			
Wieś	63	37	399
Miasto do 20 tys.	70	30	116
od 21 do 100 tys.	56	44	234
101-500 tys.	50	50	210
501 tys.i więcej mieszk.	58	42	134
Region			
Północny	60	40	126
Zachodni	66	34	111
Środkowozachodni	56	44	160
Środkowy	61	39	205
Wschodni	53	47	124
Południowo-wschodni	56	44	166
Południowo-zachodni	60	40	202
Wykształcenie			
Podstawowe	58	42	341
Zasadnicze zawodowe	54	46	322
Średnie	62	38	341
Wyższe	72	28	91
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	67	33	56
Prac.umysł.niż.szczebla	67	33	116
Pracownicy fiz.- umysł.	42	58	71
Robotnicy wykwalifikowani	56	44	92
Robotnicy niewykwalifik.	59	41	47
Rolnicy	65	35	80
Pracujący na własny rach.	65	35	77
Bierni zawodowo			
Renciści	59	41	126
Emeryci	68	32	212
Uczniowie i studenci	52	48	67
Bezrobotni	43	57	89
Gospodynie domowe i inni	48	52	59
Pracuje w:			
sferze budżetowej	60	40	122
sekt. państw., publicznym	64	36	102
sp. właśc. pryw. i państwa	56	44	69
sekt. pryw. poza rolnict.	62	38	192
prywatnym gosp. rolnym	66	34	90
Dochody na jedną osobę			
Do 275 zł	50	50	166
276 - 399	60	40	183
400 - 549	57	43	256
550 - 799	65	35	155
Powyżej 799 zł	60	40	144
Ocena własnych war. mater.			
Źle	54	46	287
Średnie	59	41	507
Dobre	64	36	300
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	79	21	68
Raz w tygodniu	63	37	600
Kilka razy w miesiącu	54	46	145
Kilka razy w roku	56	44	190
W ogóle nie uczestniczy	32	68	90
Poglądy polityczne			
Lewica	68	32	274
Centrum	53	47	263
Prawica	70	30	319
Trudno powiedzieć	40	60	237

Tabela 2. O tegorocznych wyborach mówi się, że sposób głosowania w nich był wyjątkowo skomplikowany dla wyborców. Czy w Pana(i) ocenie było to:

(%)

	bardzo trudne	raczej trudne	raczej łatwe	bardzo łatwe	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	5	21	41	30	3	646
Płeć						
Mężczyźni	5	17	41	34	3	324
Kobiety	6	26	40	25	2	321
Wiek						
18-24 lat	6	13	42	36	3	70
25-34	1	25	47	27	1	99
35-44	1	21	40	35	2	146
45-54	8	20	42	29	2	117
55-64	9	21	37	26	6	103
65 lat i więcej	9	27	38	26	1	111
Miejsce zamieszkania						
Wieś	6	23	47	20	4	251
Miasto do 20 tys.	6	23	33	37	0	81
od 21 do 100 tys.	5	25	39	28	3	130
101-500 tys.	4	15	33	46	2	106
501 tys. i więcej mieszk.	5	18	44	33	0	77
Region						
Północny	7	11	42	39	1	76
Zachodni	7	23	36	32	1	73
Środkowozachodni	7	24	39	25	5	89
Środkowy	4	27	42	25	3	126
Wschodni	10	24	32	31	3	66
Południowo-wschodni	6	21	42	29	1	93
Południowo-zachodni	2	18	47	30	3	122
Wykształcenie						
Podstawowe	8	25	38	25	3	197
Zasadnicze zawodowe	3	24	46	22	5	174
Średnie	4	17	45	33	0	210
Wyższe	8	18	20	50	4	65
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	7	19	28	46	0	37
Prac. umysł. niż. szczebla	1	22	42	34	1	77
Pracownicy fiz. - umysł.	6	10	45	32	7	30
Robotnicy wykwalifikowani	0	29	31	40	0	52
Robotnicy niewykwalifik.	0	38	47	8	7	28
Rolnicy	6	26	43	20	5	52
Pracujący na własny rach.	2	15	39	42	2	51
Bierni zawodowo						
Renciści	17	26	31	24	3	75
Emeryci	6	21	44	27	3	143
Uczniowie i studenci	0	10	38	52	0	35
Bezrobotni	7	21	55	15	3	38
Gospodynie domowe i inni	11	17	56	14	3	28
Pracuje w:						
sferze budżetowej	2	24	29	44	0	73
sekt. państw., publicznym	2	20	43	35	0	65
sp. właśc. pryw. i państwa	5	25	39	32	0	38
sekt. pryw. poza rolnict.	3	22	43	27	6	118
prywatnym gośp. rolnym	5	27	43	21	4	60
Dochody na jedną osobę						
Do 275 zł	6	19	49	23	3	84
276 - 399	2	27	44	27	0	110
400 - 549	5	20	44	30	2	147
550 - 799	10	23	39	25	3	101
Powyżej 799 zł	4	16	39	40	2	87
Ocena własnych war. mater.						
Złe	7	25	35	29	4	155
Średnie	6	23	46	22	3	297
Dobre	4	16	38	41	1	193
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	7	14	51	27	2	54
Raz w tygodniu	5	23	39	30	2	378
Kilka razy w miesiącu	8	19	44	24	5	78
Kilka razy w roku	4	19	45	31	1	106
W ogóle nie uczestniczy	2	20	28	45	5	29
Poglądy polityczne						
Lewica	8	18	38	34	1	187
Centrum	3	19	47	31	0	140
Prawica	5	24	38	30	3	223
Trudno powiedzieć	6	26	43	17	7	94

Tabela 3. Czy, ogólnie rzecz biorąc, łatwo czy też trudno było Panu(i) zdecydować się na kogo, na jakich kandydatów głosować w tych wyborach? 1 - Nie miał(a)m z tym żadnych trudności; 2 - Sprawilo mi to trochę trudności; 3 - Sprawilo mi to dużo trudności; 4 - Sprawilo mi to bardzo dużo trudności

					(%)	
	1	2	3	4	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	65	22	6	7	1	646
Płeć						
Mężczyźni	69	18	5	7	1	324
Kobiety	61	25	7	7	1	321
Wiek						
18-24 lat	75	14	5	6	0	70
25-34	56	36	6	2	1	99
35-44	70	15	5	10	1	146
45-54	58	24	5	11	2	117
55-64	68	17	6	8	0	103
65 lat i więcej	65	24	6	4	1	111
Miejsce zamieszkania						
Wieś	68	20	6	5	2	251
Miasto do 20 tys.	74	14	4	8	0	81
od 21 do 100 tys.	61	26	6	6	1	130
101-500 tys.	66	20	7	7	0	106
501 tys. i więcej mieszk.	51	31	4	14	0	77
Region						
Północny	74	15	7	3	1	76
Zachodni	53	32	7	7	1	73
Środkowozachodni	67	27	1	12	0	89
Środkowy	55	27	7	11	0	126
Wschodni	72	14	6	6	3	66
Południowo-wschodni	64	20	7	6	3	93
Południowo-zachodni	71	20	6	3	0	122
Wykształcenie						
Podstawowe	62	20	8	8	2	197
Zasadnicze zawodowe	67	21	6	6	0	174
Średnie	69	21	5	5	1	210
Wyższe	57	29	2	12	0	65
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	67	21	5	7	0	37
Prac. umysł. niż. szczebla	63	27	6	3	0	77
Pracownicy fiz.- umysł.	73	16	10	2	0	30
Robotnicy wykwalifikowani	70	21	4	5	0	52
Robotnicy niewykwalifik.	49	32	6	10	3	28
Rolnicy	65	11	10	10	4	52
Pracujący na własny rach.	63	19	2	16	0	51
Bierni zawodowo						
Renciści	52	28	7	11	3	75
Emeryci	72	20	5	2	0	143
Uczniowie i studenci	68	19	5	7	0	35
Bezrobotni	69	22	3	6	0	38
Gospodynie domowe i inni	57	24	2	16	0	28
Pracuje w:						
sferze budżetowej	72	14	5	9	0	73
sekt. państw., publicznym	68	22	4	5	1	65
sp. właśc. pryw. i państwa	69	17	10	5	0	38
sekt. pryw. poza rolnict.	57	29	4	9	0	118
prywatnym gosp. rolnym	68	14	9	9	1	60
Dochody na jedną osobę						
Do 275 zł	67	15	7	9	2	84
276 - 399	66	17	8	7	2	110
400 - 549	65	23	7	5	1	147
550 - 799	56	31	6	6	1	101
Powyżej 799 zł	71	20	3	6	0	87
Ocena własnych war. mater.						
Źle	60	23	6	9	2	155
Średnie	62	24	8	5	1	297
Dobre	73	17	2	8	0	193
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	71	13	3	12	0	54
Raz w tygodniu	65	23	6	5	1	378
Kilka razy w miesiącu	58	24	7	11	0	78
Kilka razy w roku	66	24	3	7	1	106
W ogóle nie uczestniczy	68	12	12	7	1	29
Poglądy polityczne						
Lewica	71	20	2	7	0	187
Centrum	66	20	6	5	1	140
Prawica	64	24	5	6	1	223
Trudno powiedzieć	55	22	11	11	1	94

Tabela 4. W tegorocznych wyborach samorządowych wyborcy głosowali na kandydatów do kilku szczebli władz samorządowych m.in.: rady miasta/gminy, rady powiatu oraz sejmiku wojewódzkiego. Czy do wszystkich szczebli samorządu, które Pan(i) wybiera(a), głosował(a) Pan(i) na kandydatów tego samego komitetu wyborczego, czy też poparł(a) Pan(i) kandydatów różnych komitetów wyborczych w zależności od szczebla wyborów? 1 - Do wszystkich szczebli samorządu głosowałem(a) na kandydatów tego samego komitetu wyborczego 2 - Głosowałem(a) na kandydatów różnych komitetów wyborczych (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	52	46	2	644
Płeć				
Mężczyźni	54	45	1	324
Kobiety	49	48	3	320
Wiek				
18-24 lat	49	49	2	70
25-34	45	55	1	99
35-44	45	54	1	146
45-54	53	44	3	116
55-64	55	45	0	103
65 lat i więcej	64	31	5	111
Miejsce zamieszkania				
Wieś	44	52	4	251
Miasto do 20 tys.	37	62	2	80
od 21 do 100 tys.	46	53	1	130
101-500 tys.	73	36	1	105
501 tys.i więcej mieszk.	72	28	0	77
Region				
Północny	55	41	4	76
Zachodni	45	53	2	73
Środkowo-zachodni	46	52	2	89
Środkowy	58	40	2	126
Wschodni	44	56	0	66
Południowo-wschodni	51	47	2	93
Południowo-zachodni	56	42	2	120
Wykształcenie				
Podstawowe	55	41	3	197
Zasadnicze zawodowe	49	49	2	173
Średnie	47	52	1	209
Wyższe	62	38	0	65
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	49	51	0	36
Prac.umysł.niż.szczebła	44	56	0	77
Pracownicy fiz.-umysł.	46	52	2	30
Robotnicy wykwalifikowani	40	60	0	52
Robotnicy nlewykwalifik.	33	64	3	82
Rolnicy	32	40	6	52
Pracujący na własny rach.	56	44	0	51
Bierni zawodowo				
Renciści	54	42	4	75
Emeryci	62	35	3	143
Uczniowie i studenci	61	39	0	35
Bezrobotni	44	50	6	38
Gospodynie domowe i inni	45	55	0	28
Pracuje w:				
sferze budżetowej	39	61	0	72
sekt. państw., publicznym	52	47	1	65
sp. właśc. pryw. i państwa	38	62	0	38
sekt. pryw. poza rolnict.	46	52	2	118
prywatnym gosp. rolnym	52	43	5	60
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	45	53	2	84
276 - 399	47	53	1	110
400 - 549	53	44	3	147
550 - 799	56	43	1	100
Powyżej 799 zł	61	39	0	87
Ocena własnych war. mater.				
Złe	47	51	2	155
Średnie	51	46	3	236
Dobre	56	43	0	193
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	44	54	2	54
Raz w tygodniu	54	44	2	378
Kilka razy w miesiącu	44	54	2	78
Kilka razy w roku	47	50	3	106
W ogóle nie uczestniczy	68	30	1	29
Poglądy polityczne				
Lewica	56	43	1	187
Centrum	44	54	2	140
Prawica	57	43	0	223
Trudno powiedzieć	41	50	10	93

Tabela 5. Czy głosując w wyborach do rady Pana(i) miasta/gminy kierował(a) się Pan(i) przede wszystkim osobą kandydata czy też nazwą partii, która go popierała?
1 - Kierował(a)em się przede wszystkim osobą kandydata; 2 - Kierował(a)em się przede wszystkim nazwą partii, która go popierała; 3 - Kierował(a)em się w równym stopniu osobą kandydata, jak i nazwą partii, która go popierała

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	62	20	16	1	645
Płeć					
Mężczyźni	63	21	15	1	324
Kobiety	62	20	17	2	320
Wiek					
18-24 lat	59	22	19	0	70
25-34	67	15	18	0	99
35-44	64	20	14	2	145
45-54	58	22	17	3	117
55-64	61	22	17	1	103
65 lat i więcej	65	20	14	2	111
Miejsce zamieszkania					
Wieś	76	11	12	2	251
Miasto do 20 tys.	74	14	12	0	81
od 21 do 100 tys.	62	22	15	1	130
101-500 tys.	45	36	18	0	105
501 tys. i więcej mieszk.	32	32	34	2	77
Region					
Północny	56	30	12	2	75
Zachodni	69	13	17	0	73
Środkowozachodni	52	24	23	1	89
Środkowy	50	27	21	2	128
Wschodni	78	13	7	1	66
Południowo-wschodni	72	9	16	3	93
Południowo-zachodni	67	21	13	0	122
Wykształcenie					
Podstawowe	64	20	13	3	197
Zasadnicze zawodowe	69	15	15	1	174
Średnie	60	20	20	0	209
Wyższe	51	33	16	0	65
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	57	27	16	0	37
Prac. umysł. niż. szczebla	61	16	21	2	77
Pracownicy fiz. - umysł.	85	9	5	2	30
Robotnicy wykwalifikowani	64	15	21	0	52
Robotnicy niewykwalifik.	72	12	16	0	28
Rolnicy	64	19	10	7	52
Pracujący na własny rach.	50	36	14	0	50
Bierni zawodowo					
Renciści	68	20	10	2	75
Emeryci	60	21	17	1	143
Uczniowie i studenci	43	29	28	0	35
Bezrobotni	69	9	21	1	38
Gospodynie domowe i inni	70	23	7	0	28
Pracuje w:					
sferze budżetowej	72	9	18	1	73
sekt. państw. publicznym	74	17	9	1	65
sp. właśc. pryw. i państwa	47	14	39	0	38
sekt. pryw. poza rolnictw.	60	29	11	1	117
prywatnym gosp. rolnym	70	16	10	3	60
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	70	12	13	4	84
276 - 399	63	19	17	1	110
400 - 549	67	17	15	1	147
550 - 799	58	27	15	0	101
Powyżej 799 zł	55	21	23	1	86
Ocena własnych war. mater.					
Złe	65	20	12	2	155
Średnie	64	18	17	2	297
Dobre	58	23	18	0	192
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	75	13	11	1	54
Raz w tygodniu	62	20	17	1	378
Kilka razy w miesiącu	66	20	15	0	78
Kilka razy w roku	62	20	16	2	105
W ogóle nie uczestniczy	44	37	16	3	29
Poglądy polityczne					
Lewica	60	20	20	0	186
Centrum	69	17	13	2	140
Prawica	55	24	20	1	223
Trudno powiedzieć	75	16	5	3	94

Tabela 6. Czy głosując w wyborach do rady powiatu kierował(a) się Pan(i) przede wszystkim osobą kandydata czy też nazwą partii, która go popierała? 1 - Kierował(a)em się przede wszystkim osobą kandydata; 2 - Kierował(a)em się przede wszystkim nazwą partii, która go popierała; 3 - Kierował(a)em się w równym stopniu osobą kandydata, jak i nazwą partii, która go popierała

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	52	29	17	3	541
Płeć					
Mężczyźni	49	33	16	2	272
Kobiety	55	25	17	3	268
Wiek					
18-24 lat	34	41	25	0	70
25-34	59	23	18	1	80
35-44	52	31	13	3	125
45-54	54	24	18	4	93
55-64	61	20	15	4	80
65 lat i więcej	51	30	15	4	91
Miejsce zamieszkania					
Wieś	58	25	14	3	249
Miasto do 20 tys.	63	22	12	3	80
od 21 do 100 tys.	54	27	18	1	106
101-500 tys.	37	46	16	1	63
501 tys.i więcej mieszk.	13	46	38	4	44
Region					
Północny	56	35	6	4	56
Zachodni	67	17	1	1	66
Środkowo-zachodni	34	32	29	5	76
Środkowy	39	36	23	2	108
Wschodni	74	16	8	2	58
Południowo-wschodni	60	20	17	3	85
Południowo-zachodni	49	38	12	1	94
Wykształcenie					
Podstawowe	55	28	11	6	174
Zasadnicze zawodowe	54	30	15	1	154
Średnie	46	29	24	0	174
Wyższe	61	27	11	1	38
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	68	26	4	2	26
Prac.umysł.niż.szczebla	50	25	22	3	65
Pracownicy fiz.-umysł.	84	11	3	2	24
Robotnicy wykwalifikowani	50	25	25	0	46
Robotnicy niewykwalifik.	53	35	12	0	27
Rolnicy	50	32	8	1	51
Pracujący na własny rach.	49	35	16	0	34
Bierni zawodowo					
Renciści	54	31	12	3	57
Emeryci	52	30	17	2	115
Uczniowie i studenci	17	47	36	0	35
Bezrobotni	63	13	23	1	38
Gospodynie domowe i inni	50	39	9	3	24
Pracuje w:					
sferze budżetowej	65	18	16	2	63
sekt. państw., publicznym	68	23	9	1	51
sp. właśc. pryw. i państwa	37	24	37	2	30
sekt. pryw. poza rolnict.	49	38	12	1	96
prywatnym gosp. rolnym	59	28	7	6	59
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	58	24	11	7	79
276 - 399	46	28	24	1	99
400 - 549	57	25	15	3	129
550 - 799	47	40	12	1	74
Powyżej 799 zł	44	35	19	1	60
Ocena własnych war. mater.					
Złe	54	28	15	3	139
Średnie	55	25	17	3	244
Dobre	46	37	17	1	157
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	57	36	7	0	49
Raz w tygodniu	54	26	17	3	318
Kilka razy w miesiącu	45	38	17	0	62
Kilka razy w roku	53	25	18	4	88
W ogóle nie uczestniczy	30	46	20	4	23
Poglądy polityczne					
Lewica	46	29	24	1	152
Centrum	59	24	14	3	122
Prawica	44	38	16	2	184
Trudno powiedzieć	69	17	7	7	83

Tabela 7. Czy głosując w wyborach do sejmiku wojewódzkiego kierował(a) się Pan(i) przede wszystkim osobą kandydata czy też nazwą partii, która go popierała?
1 - Kierował(a)em się przede wszystkim osobą kandydata; 2 - Kierował(a)em się przede wszystkim nazwą partii, która go popierała; 3 - Kierował(a)em się w równym stopniu osobą kandydata, jak i nazwą partii, która go popierała

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	42	38	17	3	637
Płeć					
Mężczyźni	38	42	17	2	317
Kobiety	46	34	17	4	320
Wiek					
18-24 lat	28	48	24	0	68
25-34	44	34	20	2	97
35-44	44	42	10	4	144
45-54	43	34	19	4	115
55-64	45	39	15	1	103
65 lat i więcej	42	34	19	5	110
Miejsce zamieszkania					
Wieś	47	33	15	5	246
Miasto do 20 tys.	45	42	10	3	81
od 21 do 100 tys.	46	35	17	2	130
101-500 tys.	39	44	16	0	104
501 tys. i więcej mieszk.	21	46	32	2	76
Region					
Północny	44	44	7	6	75
Zachodni	54	29	16	0	73
Środkowo-zachodni	30	39	21	4	83
Środkowy	24	51	21	3	128
Wschodni	61	25	9	5	64
Południowo-wschodni	48	29	20	3	92
Południowo-zachodni	45	40	14	1	119
Wykształcenie					
Podstawowe	45	36	13	6	194
Zasadnicze zawodowe	43	39	17	2	169
Średnie	38	39	21	2	209
Wyższe	45	40	15	0	65
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	54	31	15	0	37
Prac. umysł. niż. szczebla	42	34	18	2	76
Pracownicy fiz. - umysł.	30	29	18	5	30
Robotnicy wykwalifikowani	36	38	25	1	51
Robotnicy niewykwalifik.	48	38	13	0	28
Rolnicy	41	40	12	7	51
Pracujący na własny rach.	35	51	12	2	46
Bierni zawodowo					
Renciści	45	39	10	6	75
Emeryci	40	38	20	2	142
Uczniowie i studenci	18	50	32	0	35
Bezrobotni	41	27	28	3	38
Gospodynie domowe i inni	51	39	7	2	28
Pracuje w:					
sferze budżetowej	51	29	19	1	72
sekt. państw. publicznym	53	31	12	4	65
sp. właśc. pryw. i państwa	35	35	30	0	38
sekt. pryw. poza rolnictw.	39	47	12	2	113
prywatnym gosp. rolnym	47	39	10	4	59
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	47	34	15	4	83
276 - 399	34	40	21	6	105
400 - 549	49	31	17	3	147
550 - 799	38	46	15	1	99
Powyżej 799 zł	42	36	20	2	86
Ocena własnych war. mater.					
Złe	44	37	15	4	153
Średnie	44	35	18	3	295
Dobre	37	45	17	2	189
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	55	34	11	1	54
Raz w tygodniu	42	37	18	3	375
Kilka razy w miesiącu	38	41	18	3	74
Kilka razy w roku	42	38	16	4	105
W ogóle nie uczestniczy	25	53	16	6	29
Poglądy polityczne					
Lewica	39	39	22	1	185
Centrum	47	32	16	4	138
Prawica	35	45	19	2	220
Trudno powiedzieć	57	28	7	8	94